

Alfaro, el comunicat mineral

Andreu Alfaro (València, 1929), escultor. Ha sembrat les places d'Europa amb expressions metàl·liques, i és un dels artistes més considerats que ha subministrat la cultura catalana.

Aquest senyor que té el pis de dalt intacte, amb un somriure volterrià, unes orelles influents i uns ulls afilats, i amb un cartell humà irrefutable, és un del escultors més considerats que ha subministrat la cultura catalana. Va debutar en la seua biografia al carrer de Pasqual i Genís d'una aglomeració urbana que, segons la recepta de Sàturn, devora la seua demografia més inquieta. Provenia d'una família de pragmàtics que no venerava més déu que don Vicent Blasco Ibáñez i que circumscrivia, amb severitat, el verb *treballar* a les obligacions de l'ofici de carnisser.

El seu avi, amic vehement de Sorolles, Blascos i Benlliures, de Belmontes, Joselitos i Graneros, freqüentava el rosari de l'aurora amb intencions de sabotatge, i conten que sempre que passava per la plaça de la Mare de Déu, escopia acèrrimament, com deixant clar, i liquat, què pensava del clero. Amb aquestes credencials en els cromosomes, el senyor que comunica amb minerals no podia sinó haver après els primers signes en la Institució Lliure d'Ensenyança. I en aquell districte krausista, entre les vespres de la revolució africana i el final del conflicte galaico-musulmà, li van inundar el cap d'interrogants i dubtes.

Per aquells dies, el cel s'intensificava de *xatos* (filigranes de l'aeronàutica soviètica). A la cafeteria Balanzà els milicians efectuaven operacions de reconeixement sota les falces de les putes. Als carrers es dirimien colossals

confrontacions futbolístiques. I al vestíbul del cine Olympia, entre una exposició dels millors dibuixos d'un concurs, hi havia un rus amb gorra de cosac i polaines firmat per Andreu Alfaro. L'autor tenia set o vuit anys.

LA CARN VOL CARN

Instaurat l'antic règim, els prefectassos van prescriure que no li fóra venut ni un gram de carn a la família Alfaro, a causa de la seua significació política anterior. Sobre ells pesaven algunes penes de mort, sobretot la del germà del pare de l'escultor, l'advocat Vicent Alfaro, que havia estat alcalde de València el 1932. «El recorde —fa Alfaro— amb una certa admiració. Era l'intel·lectual de la família. El que havia llegit. El que tenia un cert criteri. El que em deixà els primers llibres i em donà les primeres orientacions sobre la lectura».

Per tal de paliar els efectes econòmics i professionals del boicot polític, la família va haver de bollir sang amb ceba monogràficament, fins que, satisfets —o simplement relaxats— els ànims venjatius, va poder recuperar l'activitat del negoci. En el temps, la carnisseria Alfaro es va guanyar la clientela més distingida de la ciutat, circumstància que va revestir el despatx de carn amb ostentació de davantals amb rantes entretingudes i exhibició de joieria. «La carnisseria era molt important. Però no tant com deia Ernest Lluch, que assegurava que el senyor Alfaro era un carnisser molt ric.

No és veritat. Era ric en la mesura que se'n podia ser el 1950 o 60, però no molt ric. Jo puc assegurar-ho perquè conec l'herència. La carnisseria era, això sí, molt selecta. Amb unes clientes molt fines. Tant, que protestaven si jo havia fet un dibuix en el paper d'embolicar la carn. I ma mare em pegava un calbot».

Abolits els krausistes i els que no eren afectes al nou ordre, Andreu Alfaro va anar a parar a una altra escola. El nou centre disposava de don Ismael, un capellà de conviccions deteriorades que s'ajudava en els sants oficis d'un gos llop i que era assidu de les revistes de l'Apolo i el Russafa. Un dia, en plena consagració, el que després seria el canonge Espasa el va sorprendre amb el gos llop fent d'escolà i els va expulsar del temple de Déu com a fariseus.

La guerra havia fet d'Alfaro un home. Així, almenys, ho va decidir son pare, i li va aplicar la tradició cultural de la família, la màxima de la qual era "la faena era la cosa més important del món". La nova situació era molt senzilla: alçar-se a les 4 de la matinada, anar a donar de menjar als porcs a Tavernes Blanques i tornar a l'hora de l'escola. Alfaro quedava incorporat al món dels adults per la via ràpida.

—Pare, vull anar a la piscina.

—Això és de maricons, fill.

«Mon pare pensava que a la gent se l'educava fent-la alçar de matinada per agafar un ganivet o per a donar de

menjar als porcs. En els anys, això se m'ha fet fàcil de comprendre, perquè li ha passat igual a tota una generació. Els pares no ho feien per abusar dels fills, sinó perquè havien de fer-los homes i no hi havia més fórmula que el treball, el sacrifici i el sofriment».

Instruït en coses tan bàsiques, son pare el va enviar a comprar bestiar amb Ricardo el *bovo*, un monitor de docència superior i cursos accelerats. Ricardo, de mètodes inductius, examinava una vedella i deixava anar un gest de preocupació cap al propietari.

—¿Vostè té filles menudes?

—Sí, dues.

—¿I tenint filles menudes té una vedella que té el babo?

—...

—¿No sap que les pobretes no podran tenir fills quan siguin grans?

—¿No ho sabia!

I, fent un favor, comprava la vedella per una tercera part del seu valor. I després Alfaro seguitava commogut al mestre:

—¿Què és el babo?

—La figa baix del rabo.

DE TRACTANT A TORSIMANY

A pesar de les exclusives i excessives dosis de superrealisme de l'ofici de la carn, Alfaro no havia deixat de practicar el dibuix ni havia renunciat als interessos plàstics. En la dècada dels 50, a través d'un altre pintor, Monjalés, va publicar uns dibuixets a una revista universitària, *Claustro*, i l'operació el va

relacionar amb gent que el va posar en contacte amb Joan Fuster.

Alfaro es va afegir al nucli de creadors i activistes valencians, i, sense abandonar el seu ofici, el 1954 es va sumar a una iniciativa professional vinculada, d'aquella manera, a l'art: una empresa de publicitat. Aquell mateix any, entre tanta activitat, va contraure matrimoni amb Dorothy Hofmann, i l'any 57, va establir relacions amb Manuel Gil, Monjalés, Salvador Montesa, Joaquín Michavila, Salvador Soria i Isidro Balaguer, que posteriorment van formar el grup pictòric "Arte Vivo", que després seria Grup Parpalló.

Un any després, Alfaro viatja a Brussel·les per tal de visualitzar l'Exposició Universal d'Art Contemporani i en queda profundament impactat. Quan torna a València ja té decidit que no farà més pintura, que ha de ser escultor. «No em cabien les coses en el quadre: se me n'eixien, i no em va quedar més remei que passar-me'n a l'escultura, on l'espai no tenia límits».

En aquella època, el nom d'Alfaro començava a adquirir significació dins el món de l'art valencià, i Joan Fuster va fer un article preveient els efectes del fenomen. El resultat va ser que el pare d'Alfaro va parar un dia Fuster pel carrer per tal d'exigir-li explicacions, ja que l'autor de *Causar-se d'esperar* havia escrit que el seu fill era més important que Benlliure.

—*¿Quina va ser la reacció de son pare quan li va dir que volia ser escultor, senyor Alfaro?*

—Em va dir que me'n podia penedir. Me'n recorde perquè ho vam fer d'una forma molt seriosa: l'un assegut ací i l'altre allà. Crec que estava més preocupat ell que jo. Jo sempre he tractat mon pare d'home dur i crec que, en realitat, era més covard que jo. I mira que jo en sóc. Li vaig contes-

tar que sí que podia penedir-me'n, però que si no ho feia em penediria tota la vida de no haver-ho fet. I ho va comprendre, encara que ell tenia una opinió contrària.

L'any 71, una amiga, Anna Peters, el convenç perquè envie alguna realització al Simposi d'Escultura de Nuremberg i d'aquesta manera estableix les bases de la introducció en el mercat europeu. I tres anys després va decidir donar el gran-pas. «Fins el 71 vaig estar treballant en la carn, i fins el 74 en la publicitat, i a partir d'aquell any em vaig dedicar exclusivament a l'escultura».

—*Tenia 43 anys, ¿no s'ho havia pensat massa?*

—Jo he sigut molt lent. He començat a adonar-me de les coses molt tard. El criteri i la reflexió m'han arribat tard. M'imagino que el meu retard és degut a un problema biològic: en la meua joventut no he donat més de si. Sempre he estat influït pels altres, aspecte que potser és degut a l'herència de mon pare, que era molt absorbent. Em sentia, en certa manera, poc més que un inútil. De jove, sempre vaig tenir complex d'inferioritat, adquirit, probablement, per la pressió i l'aclarament del pare. Mai vaig pensar que seria capaç de fer coses pel meu compte, que tenia capacitat per a fer el que he fet. És d'ací, potser, que em ve la lentitud. De jove, també els amics van tenir una ascendència molt forta sobre mi: jo mai tenia criteri, mai em decidia per mi mateix. Tret de la faena. La faena sempre ha estat el meu palau de cristall, l'imperi de les meues decisions.

Aquell any, Alfaro va vendre una exposició sencera a la Sala Gaspar, al preu que cantava l'art. Fins aquell moment, llevat d'una cosa que li havia venut a l'ambaixador anglés a Madrid, havia fet art barat a cançons: havia venut dibuixos a seixanta duros, es-

cultures seriades de planxa a 2.500 pessetes i, algun amic, a canvi d'un quadret, li havia comprat un frigorífic.

OBSEDIT PER COMUNICAR

Els primers materials que l'escultor va fer servir com a suport dels seus comunicats tenien un origen domèstic: pots de conserva i fils d'aram, amb els quals arquitecturava d'una manera primitiva, amb mòbil biològic, sense soldadures. La precarietat en la manufactura d'aquella obra inaugural, com era d'esperar, no ha permès la posteritat d'aquelles escultures ra-

bioses. Ja superada la sintaxi de la llanda, Alfaro va alimentar les seues creacions amb acer inoxidable, planxa i pedra, i es va posar a sembrar les places d'Europa amb expressions del seu taller.

«Als anys 60 vaig fer planxes que jo tallava i posteriorment doblava, que semblava que s'estaven fent, que es transformaren a cada moment. Eren molt morfològiques. Jo sempre he estat amb un peu en la geometria i un altre en la naturalesa: mai he estat en un lloc sol. Fuster el 1960 ja va escriure que jo estava entestat a comunicar. Sempre he tingut la gran preocupació de comunicar les

coses que em passaven. El meu voltant psicològic ha influït molt en el meu treball. Crec que s'ha d'aprofitar qualsevol cosa que et passe en la vida, ni que siga una desgràcia, en les realitzacions. Un disgust, posem per cas, pot servir per a fer una escultura estupenda o un llibre magnífic».

«I en els anys 70 vaig treballar el plàstic». Jo no havia arribat abans a la pedra —m'agrada més dir pedra que marbre— perquè era molt cara i necessitava molt de temps. I en els anys 60 no tenia ni una cosa ni l'altra. En aquella època hi havia coses que jo les vaig concebre en

pedra però les vaig fer en fusta. La pedra és un element difícil de treballar, lent i caríssim».

—*Alfaro, ¿el suport incideix en la comunicació?*

—Efectivament. Segons quina cosa vull comunicar necessite un mitjà diferent. Pot donar-se el cas de comunicar una mateixa cosa a través de diferents materials, però la sintaxi ha de ser, per força, diferent. Si jo una peça que ja he realitzat en ferro vull fer-la en marbre, hauria de replantejar-me-la perquè no podria fer una translació tal qual. Ja sé que hi ha qui ho fa i queda tan ample, però cada material, encara que l'objecte

siga la mateixa temàtica, exigeix una sintaxi distinta que adeqüe la comunicació al suport.

AMB GOETHE I FUSTER PER DEVOCIÓ

«Dos homes. Tots dos molt lúcids. Un va tenir la sort de fer una cosa molt difícil: viure intensament, això que ara en diuen *realitzar-se*. Va fer tot el que s'havia de fer en la vida. I l'altre no ha tingut aquesta sort. Un va nàixer al si d'una família burgesa centroeuropea, amb una bona hisenda, i l'altre va nàixer d'una família de Sueca, fill d'un imatger d'un poble inundat

d'arròs. Aquestes diferències són les que els fan distints. Goethe va ser un senyoret intel·ligent i lúcid, i Fuster és un llaurador intel·ligent i lúcid. Goethe va perseguir tota la vida allò que tenia a dins de llaurador, i Fuster ha volgut trobar allò que mai no ha tingut: burgesia, *humaniste et poète*. Goethe buscava la natura i Fuster la societat».

—*¿Vostè és un alemany que viu a València o un valencià que pensa en alemany?*

—No tinc res d'alemany. Per a mi Alemanya és un país on venc escultures i tinc alguns amics. Jo he descobert la cultura alemanya tard, però crec que és la cultura més important dels segles XIX i XX. Però els alemanys, ja ho va explicar Goethe, són "tan importants per al detall i tan burros per a la totalitat". Si Fuster haguera dit dels valencians les coses que Goethe va dir dels alemanys, no hauria pogut viure. I és que qualsevol persona que haja escrit un parell de ratlles sobre el seu país, amb afecte i amb passió, ha hagut de ser un crític. És inevitable. Però en aquesta ciutat no es pot acceptar que un siga intel·ligent: s'ha de ser tonto.

—*¿Viure a València li ha costat molt de maldecap?*

—Ni un. Visc a València perquè m'agrada molt la ciutat, el país, el paisatge, el mar i la gent que tinc al meu voltant. El que no m'ha agradat mai és la gent que dirigeix el país.

—*Però vostè si no tinguera un peu a Europa, no podria viure a València.*

—Un peu a Europa, un peu a Barcelona i un peu a Madrid. De València, evidentment, no podria viure. És més: cada vegada tinc menys interès de fer coses per a València. Entenc que he de fer-les perquè és la meua ciutat i, encara que hi ha gent que no em pot ni veure, n'hi ha que m'estima.

Miquel Alberola